शिकू आनंदे मराठी

(विद्यार्थी कृतिपुस्तिका)

इयत्ता : आठवी

'STARS' प्रकल्पांतर्गत

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

शिकू आनंदे मराठी : विद्यार्थी कृतिपुस्तिका : इयत्ता आठवी

- **प्रवर्तक** : शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, महाराष्ट्र शासन
- **प्रकाशक** : राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **प्रेरणा** : **मा. रणजितसिंह देओल (भा.प्र.से.)**
  प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, महाराष्ट्र राज्य.
- **मार्गदर्शन** : **मा. सूरज मांढरे (भा.प्र.से.)**
  आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
  मा. कैलास पगारे (भा.प्र.से.)
  राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- **संपादक** : **मा. कौस्तुभ दिवेगावकर (भा.प्र.से.)**
  संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **सहसंपादक** : **मा. रमाकांत काठमोरे**
  सहसंचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **कार्यकारी संपादक** : **डॉ. कमलादेवी आवटे**
  उपसंचालक, भाषा विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र,पुणे.
- **कार्यकारी सहसंपादक** : **डॉ. राजेश बनकर**
  विभाग प्रमुख, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **संपादन सहाय्य** : **मनिषा ताठे**
  अधिव्याख्याता, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  डॉ. निता जाधव
  अधिव्याख्याता, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  मनिषा राजपूत
  विषय सहायक, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  चंदन कुलकर्णी
  विषय सहायक, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **प्रथम आवृत्ती** : जानेवारी २०२३
- **अर्थसाहाय्य** : ‘STARS’ प्रकल्पांतर्गत, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- **मुद्रक** : रुना ग्राफिक्स, पुणे.

- © सर्व हक्क प्रकाशकाच्या स्वाधीन.

शिकू आनंदे मराठी

(विद्यार्थी कृतिपुस्तिका)

इयत्ता : आठवी

'STARS' प्रकल्पांतर्गत

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	पाठ	पृष्ठ क्र.
१.	भारत देश महान	१
२.	माझ्या देशावर माझे प्रेम आहे	३
३.	लाखाच्या... कोटीच्या गप्पा	५
४.	नव्या युगाचे गाणे	८
५.	सुरांची जादूगिरी	१०
६.	असा रंगारी श्रावण	१२
७.	अण्णा भाऊंची भेट	१४
८.	धाडसी कॅप्टन : राधिका मेनन	१६
९.	विद्याप्रशंसा	१८
१०.	लिओनार्दो दा व्हिंची	२०
११.	स्वामी विवेकानंदांची भारतयात्रा	२३

अ.क्र.	पाठ	पृष्ठ क्र.
१२.	गोधडी	२५
१३.	पाड्यावरचा चहा	२७
१४.	फुलपाखरे	२९
१५.	आळाशी	३१
१६.	चोच आणि चारा	३४
१७.	अन्नजाल	३६
१८.	जलदिंडी	३८
१९.	गे मायभू	४१
२०.	शब्दकोश (स्थूलवाचन)	४३
२१.	संतवाणी	४५

कृतिपुस्तिका समजून घेऊया...

(१) कृतिपुस्तिकेतील कृती या संबंधित इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकातील आशय तसेच इयत्तानिहाय अध्ययन निष्पत्तींवर आधारित आहेत. (२) कृतिपुस्तिकेमधील सर्व कृती विद्यार्थ्याने स्वत: करणे अपेक्षित आहे. (३) विद्यार्थ्याने कृती करताना आवश्यक तेथे पाठ्यपुस्तकाची व पूरक संदर्भ-साहित्याची मदत घ्यावी. (४) कृती करताना गरज असेल तेथे शिक्षक, कुटुंबातील सदस्य, सहकारी यांनी विद्यार्थ्याला मदत करावी. (५) 'प्रत्येक मूल शिकू शकते' हा विश्वास मनात बाळगून प्रत्येक विद्यार्थ्याला या कृतिपुस्तिकेतील विविध कृतींच्या मदतीने शिकण्याच्या प्रक्रियेत सहभागी करून घ्यावे. (६) कृतिपुस्तिकेतील कृती विद्यार्थ्यांच्या मूल्यमापनासाठी नसून, त्यांच्या भाषिक कौशल्य-विकसनासाठी व संबोधांच्या दृढीकरणासाठी आहेत. (७) विद्यार्थ्यांना कृती पूर्ण करण्यास पुरेसे स्वातंत्र्य व वेळ द्यावा. (८) कृती पूर्ण करीत असताना शक्य तेथे विद्यार्थ्यांच्या दैनंदिन अनुभवविश्वाशी सांगड घालण्यात यावी. (९) कृतिपुस्तिकेतील कृती या नमुना स्वरूपात आहेत. इयत्तेच्या अपेक्षित अध्ययन निष्पत्ती साध्य करण्यासाठी गरजेनुसार इतर विविध कृतींचे आयोजन शिक्षकांनी करावे. (१०) सदर विद्यार्थी कृतिपुस्तिकेसंदर्भात शिक्षक, पालक व शिक्षणप्रेमी व्यक्ती यांच्या सुधारणात्मक सूचनांचे स्वागत आहे. सदर सूचनांचा विचार करून कृतिपुस्तिकेच्या पुढील आवृत्तीमध्ये योग्य ते बदल केले जातील.

१. भारत देश महान

कृती १ : ‘भारत देश महान’ हे देशभक्तीपर गीत वर्गात समूहाने म्हण.

कृती २ : हे गीत गायल्यानंतर तुला माहीत असलेल्या विविध देशभक्तीपर गीतांची यादी तयार करून लिही.

....

....

....

....

कृती ३ : ‘भारत देश महान’ या गीतात वर्णन केलेल्या अभिमानास्पद बाबींव्यतिरिक्त भारत देशाच्या अजून कोणकोणत्या बाबी अभिमानास्पद आहेत असे तुला वाटते ते लिही.

....

....

....

....

कृती ४ : आकृती पूर्ण कर.

स्वातंत्र्यलढ्यात सहभागी झालेल्या व तुला माहीत असलेल्या चार देशभक्तांची नावे लिही.

....

....

....

....

कृती ५ : एका भारतीय जवानाची तुला मुलाखत घ्यायची आहे, त्यासाठी प्रश्नावली तयार कर.

....

....

....

....

....

....

कृती ६ : आपल्या राष्ट्रध्वजातील रंग क्रमाने रंगवून रंगांविषयीची माहिती लिही.

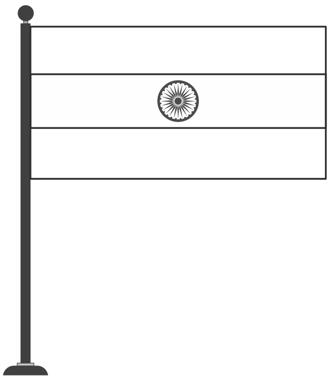

....

....

....

....

....

कृती ७ : तुझ्या शाळेत होणाऱ्या प्रजासत्ताक दिनाच्या किंवा स्वातंत्र्यदिनाच्या सोहळ्याची बातमी वृत्तपत्राच्या संपादकांना द्यायची आहे. त्यासाठी कार्यक्रमाचा थोडक्यात तपशील तयार कर.

....

....

....

....

....

....

२. माझ्या देशावर माझे प्रेम आहे

कृती १ : खालील कंसात दिलेल्या बाबींचा तुझ्या मताप्रमाणे क्रम लाव.

(शाळेची स्वच्छता, स्वतःची स्वच्छता, परिसराची स्वच्छता, गावाची स्वच्छता, राज्याची स्वच्छता)

१) .... २) ....

३) .... ४) ....

५) ....

कृती २ : राष्ट्रीय प्रतिज्ञेमध्ये नमूद केलेल्या पुढीलपैकी ज्या बाबींप्रमाणे तुम्ही वागता किंवा ज्या बाबी तुम्ही मानता. त्या बाबींपुढे (✓) अशी खूण करा.

१) भारत माझा देश आहे. देशातील प्रत्येक घटकावर माझा हक्क आहे आणि त्याचे संवर्धन करणे माझे कर्तव्य आहे. ☐

२) सारे भारतीय माझे बांधव आहेत. सर्व जाती-धर्माच्या लोकांबरोबर माझे आदराचे वागणे आहे. ☐

३) माझ्या देशातल्या समृद्ध आणि विविधतेने नटलेल्या परंपरांचा मला अभिमान आहे. माझ्या देशातील अभिमानस्पद बाबी. उदा., किल्ले, प्रेक्षणीय स्थळे या ठिकाणी मी स्वच्छता राखतो. ☐

४) शाळेत शिक्षकांनी सांगितलेला अभ्यास व पालकांनी सांगितलेली कामे मी नियमित आणि वेळेवर करतो. ☐

कृती ३ : 'खरा तो एकची धर्म' ही प्रार्थना मिळव, वाच आणि त्या प्रार्थनेचा तुला समजलेला अर्थ वर्गात सांग.

कृती ४ : दैनंदिन जीवनात प्रतिज्ञेतील कोणत्याही वाक्यासंदर्भात आलेला अनुभव तुझ्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

....

कृती ५ : **तू आजारी असताना तुझ्या पालकांनी तुझी रात्रंदिवस काळजी घेतली, त्याबद्दल पालकांचे आभार व्यक्त करण्यासाठी भेटकार्ड तयार कर.**

कृती ६ : **खाली दिलेल्या शब्दांपासून अर्थपूर्ण वाक्य तयार कर.**

१) पालनपोषण :

....

२) साफसफाई :

....

कृती ७ : **खाली दिलेल्या वाक्यांतील अधोरेखित शब्दांचे सामान्यरूप लिही.**

१) सौरभ शाळेत जातो. : ....

२) लताने गाण्याला चाल दिली. : ....

३) सीमाने पिशवीतून भाज्या आणल्या. : ....

४) स्वप्निलने राजेंद्रशी मैत्री केली. : ....

◈◈◈

३. लाखाच्या... कोटीच्या गप्पा

कृती १ : कथेत आलेल्या पात्रांची नावे लिही.

१) ....

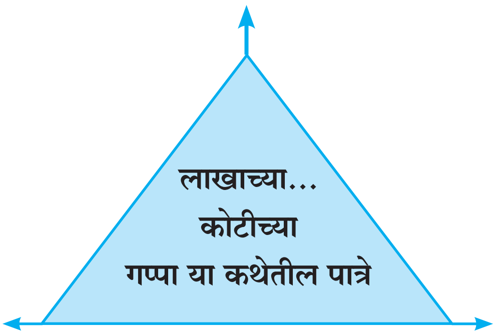

२) ....

३) ....

कृती २ : सदर कथेतील 'राजा' ही व्यक्ती करणार असलेला खर्च योग्य की अयोग्य याबाबत तुझे मत लिही.

....

....

....

....

....

....

कृती ३ : ‘लाखाच्या ... कोटीच्या गप्पा’ याचे नाट्यरूपांतर करून मित्रांच्या मदतीने वर्गात सादर कर.

कृती ४ : तुला परदेशात शिक्षण घ्यायला आवडेल का? नाही, तर का नाही? हो, तर का हो? ते लिही.

....

....

....

....

....

कृती ५ : ‘छत्रपती शिवाजी महाराज रेल्वेस्थानक’, मुंबई याबद्दल आंतरजालाद्वारे किंवा शिक्षकांच्या मदतीने माहिती मिळव व लिही.

....

....

....

कृती ६ : व्हिसा आणि पासपोर्ट यासाठी पर्यायी मराठी शब्द जाणून घेऊन व्हिसा व पासपोर्ट यांची आवश्यकता का असते याबाबत माहिती मिळव आणि पुढे लिही.

१) व्हिसा : ....

....

....

२) पासपोर्ट : ....

....

....

कृती ७ : चित्राचे निरीक्षण कर व एस. टी. स्थानकावरील आजी आणि मुलगा यांच्यामधील संवाद लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ८ : खालील तक्ता पूर्ण कर.

शब्द	मूळ शब्द	सामान्यरूप	विभक्तिप्रत्यय	विभक्ती नाव
गावाहून	....	....	....	....
काकांनी	....	....	....	....
उसाचे	....	....	....	....
लोकांना	....	....	....	....

◈ ◈ ◈

४. नव्या युगाचे गाणे

कृती १ : खालील तक्ता पूर्ण कर.

घटक	पूर्वीच्या काळी वापरत असलेली साधने	विज्ञानयुगात वापरण्यात येणारी साधने
संदेशवहन	....	....
पाणी थंड करणे	....	....
जलद प्रवासाचे साधन	....	....
धान्य दळणे	....	....
मिरची वाटणे	....	....

कृती २ : तुझ्या शिक्षकांच्या किंवा मित्र-मैत्रिणींच्या मदतीने तक्ता पूर्ण कर.

विज्ञानातील शोधांमुळे मानवास कोणता फायदा झाला आहे.	विज्ञानाच्या शोधांचा मानव कोणता दुरुपयोग करतो आहे.
१)	१) ....
२)	२) ....
३)	३) ....
४)	४) ....
५)	५) ....

कृती ३ : खाली दिलेल्या ओळीचा तुला समजलेला अर्थ लिही.

'संपला अंधार आता सूर्य ज्ञानाचा उगवला.'

....

....

कृती ४ : तुलना कर.

होळी हा सण साजरा करताना होळीत टाकल्या जाणाऱ्या वस्तू/बाबी.	कवितेतील होळीत टाकलेली बाब
....	....
....	....
....	....
....	....

वरील तुलनेतून कवीला काय सूचित करावयाचे आहे, असे तुला वाटते ते लिही.

....

....

....

कृती ५ : खालील शब्दसमूहाबद्दल कवितेत आलेले शब्द लिही.

१) जंगलात लागलेली आग : ....

२) ज्याला मरण नाही असा : ....

३) जीवनात भरभराट होणे : ....

४) गोरगरिबांना मदत करणे : ....

◈◈◈

५. सुरांची जादूगिरी

कृती १ : **दिवसभरात तुझ्या कानावर पडणाऱ्या आवाजांची यादी कर.**

....

....

....

....

कृती २ : **खालील तक्ता पूर्ण कर.**

तुझ्या कानाला त्रासदायक वाटणारे आवाज लिही.	१) ....
	२) ....
	३) ....
	४) ....
	५) ....

कृती ३ : **खालील घटकांचे तुला माहीत असलेले उपयोग व आवाज लिही.**

घटक	उपयोग	निर्माण होणारे आवाज
मोट	....	....
जातं	....	....
विहिरीवरील चाक किंवा रहाट	....	....
रवी	....	....

कृती ४ : **आंतरजालाच्या (इंटरनेट) मदतीने किंवा तुझ्या घरातील मोठ्या व्यक्तींच्या मदतीने जात्यावरील एखादी ओवी मिळव व खाली दिलेल्या जागेत लिही.**

....

....

....

....

कृती ५ : **पाठात आलेली विशेषणे शोधून त्यांची यादी कर व त्यातील कोणत्याही तीन विशेषणांचा वाक्यात उपयोग करून लिही.**

....

....

....

....

....

कृती ६ : **वाक्याच्या शेवटी 'खाणे' या क्रियापदाचे योग्य रूप वापरून वाक्य पुन्हा लिही.**

१) साहिलने आंबा..... (खाणे) :

....

२) सारिका आंबा..... (खाणे) :

....

३) सर्व जण आंबा..... (खाणे) :

....

६. असा रंगारी श्रावण

कृती १ : आकृती पूर्ण कर.

इंद्रधनुष्यातील रंग लिही. या रंगाच्या नावांची फक्त आद्याक्षरे घेऊन तयार होणारी लयबद्ध ओळ तयार कर व लिही.

....

....

....

....

....

....

....

ओळ ....

कृती २ : श्रावण महिन्यातील कोणत्या खेळात गोपाळ चिंब भिजतात. (योग्य पर्यायाला गोल कर.)

१) क्रिकेट   २) बुद्‍धिबळ   ३) कॅरम   ४) दहीहंडी

कृती ३ : खालील कृती पूर्ण कर.

श्रावण महिन्यातील पौर्णिमा व अमावस्या या दिवशी साजरे केले जाणारे सण

....

....

कृती ४ : आकृतिबंध पूर्ण कर.

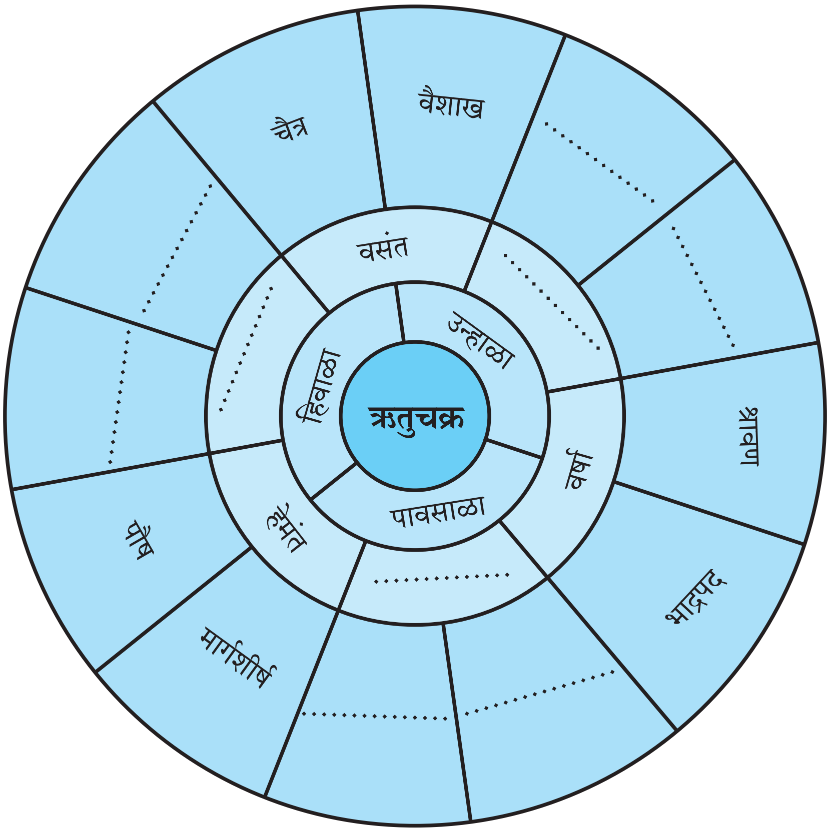

कृती ५ : नागपंचमी किंवा गोपाळकाला हे सण कसे साजरे करतात त्याविषयी लिहा.

....

....

....

....

....

....

७. अण्णा भाऊंची भेट

कृती १ : शिक्षकांच्या मदतीने अण्णा भाऊ साठे यांच्या पुढील साहित्य प्रकारातील पुस्तकांची नावे शोध आणि लिही.

कादंबरी	कथासंग्रह	शाहिरी काव्य
....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....

कृती २ : कंसात दिलेल्या वाक्प्रचारांचा वाक्यातील अधोरेखित शब्दांच्या ठिकाणी वापर करून योग्य वाक्य तयार करून लिही.

(घरोबा वाढणे, मोह नसणे, पारखे होणे)

१) सिंधुताईंच्या निधनानंतरही 'ममता सदन'मधील मुले प्रेमापासून <u>वंचित राहणार</u> नाहीत याची आपण काळजी घ्यायला हवी.

....

....

२) माझ्या मित्राचे माझ्या घरी <u>येणे-जाणे वाढले</u>.

....

३) खऱ्या साधुसंतांना भौतिक सुखाची <u>अपेक्षा नसते</u>.

....

कृती ३ : तक्ता पूर्ण कर.

अ) खालील शब्दांचे सामान्यरूप सांगून त्या शब्दांचा वाक्यात उपयोग करून लिही.

शब्द	सामान्यरूप	वाक्यात उपयोग
१) अण्णांनी	....	....
२) पत्नीला	....	....
३) साधनांचा	....	....
४) पावसाळ्यात	....	....

कृती ४ : खाली दिलेल्या वाक्यांतील प्रयोग ओळखा.

१) आम्ही गावाला चाललो. ....

२) बाबांनी पुस्तके आणली. ....

३) वाघाने समोर पाहिले. ....

कृती ५ : तुझे विचार प्रकट कर.

तुझ्या उत्तम यशाबद्दल तुला एक हजार रुपयांचे बक्षीस मिळाल्यास तू त्या पैशांचा विनियोग कसा करशील ते वर्गात सांग.

◈◈◈

८. धाडसी कॅप्टन : राधिका मेनन

कृती १ : अ) मच्छिमारांना समुद्रात त्यांचे काम करताना कोणत्या अडचणी येत असतील, त्या लिही.

....

....

....

....

ब) रस्त्यावर भीषण अपघात झाल्यास तू काय करशील, त्या कृती खालील ओघतक्त्याद्वारे क्रमाने लिही.

....

↓

....

↓

....

↓

....

↓

....

कृती २ : तुझा एक छंद सांगून, तो तू कसा जोपासतो ते लिही.

....

....

....

....

....

कृती ३ : अ) तुझ्या परिसरातील तुला माहीत असलेल्या कर्तबगार महिलेची माहिती लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

ब) भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यात सहभागी झालेल्या महिलांची नावे आंतरजालाच्या मदतीने शोधून लिही व त्यातील कोणत्याही एका क्रांतिकारी महिलेविषयी थोडक्यात माहिती लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

◈ ◈ ◈

९. विद्याप्रशंसा

कृती १ : ‘ज्ञान दिल्याने ज्ञान वाढते.’ या अर्थाच्या कवितेतील ओळी लिही.

....

....

....

....

कृती २ : खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिही.

धन	....	....	....
कनक	....	....	....
मनुष्य	....	....	....
सखा	....	....	....

कृती ३ : ‘कल्पतरू, कामधेनू’ या शब्दांविषयी आंतरजालाच्या किंवा शिक्षकांच्या मदतीने माहिती शोध व लिही.

....

....

....

....

....

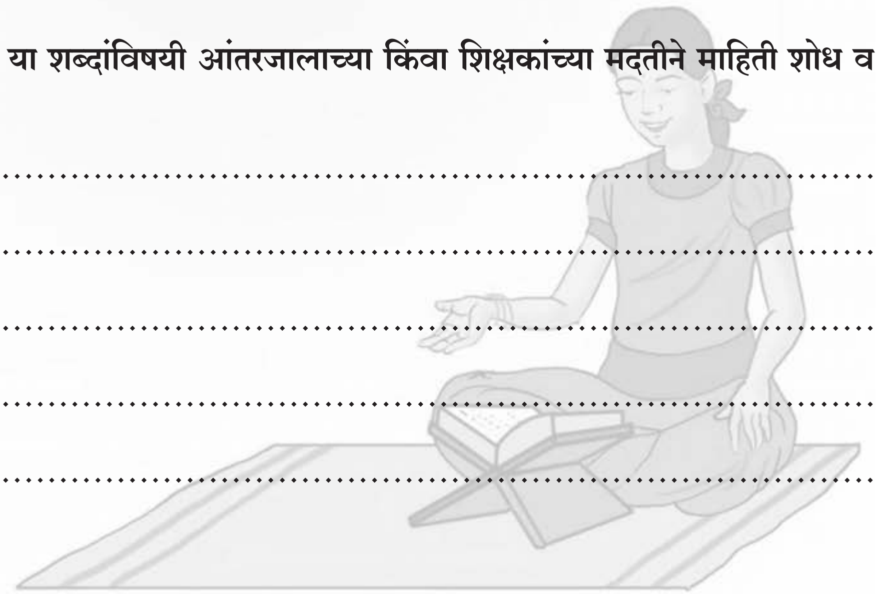

कृती ४ : **उच्च विद्या प्राप्त केल्यामुळे कोणते फायदे होतात, ते लिही.**

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : **विद्येचे महत्त्व सांगणारी सुभाषिते किंवा सुविचार लिही.**

....

....

....

....

कृती ६ : **खालील शब्दांचा संधिविग्रह लिही.**

१) विद्यार्थी : ....

२) सूर्योदय : ....

३) विद्याभ्यास : ....

४) प्रत्येक : ....

कृती ७ : **'विद्याप्रशंसा' ही कविता वर्गात म्हण.**

◈◈◈

१०. लिओनार्दो दा व्हिंची

कृती १ : खाली दिलेल्या विविध कलाक्षेत्रातील राज्य/राष्ट्रीय/आंतरराष्ट्रीय स्तरांवरील प्रसिद्ध व्यक्तींची माहिती मिळव व तक्ता पूर्ण कर.

कला	व्यक्तीचे नाव	देश/राज्य	गुणवैशिष्ट्ये
गायक	....	....	....
शिल्पकार	....	....	....
संगीतकार	....	....	....
संशोधक	....	....	....

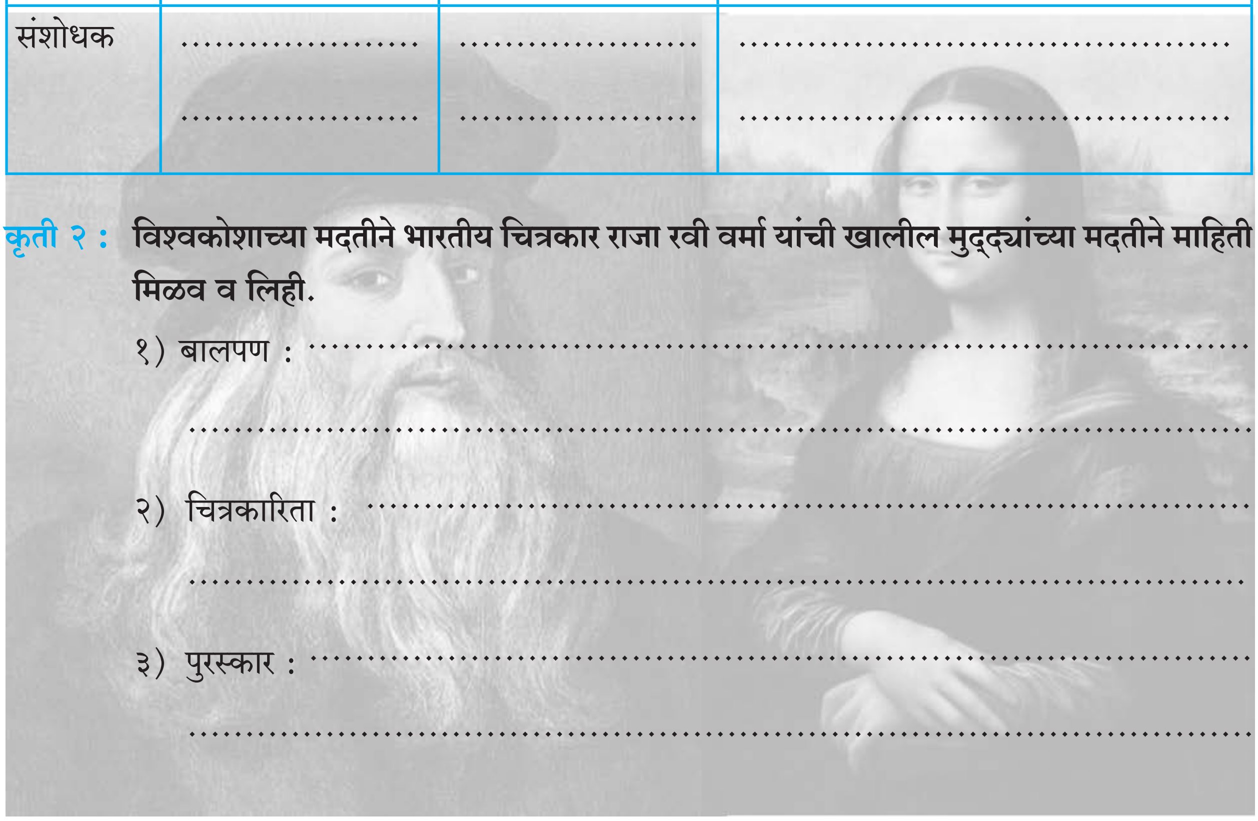

कृती २ : विश्वकोशाच्या मदतीने भारतीय चित्रकार राजा रवी वर्मा यांची खालील मुद्द्यांच्या मदतीने माहिती मिळव व लिही.

१) बालपण : ....

....

२) चित्रकारिता : ....

....

३) पुरस्कार : ....

....

कृती ३ : लिओनार्दो दा व्हिंची यांच्या व्यक्तिमत्त्वातील तुला जाणवलेले विशेष गुण लिही.

....

....

....

कृती ४ : खालील बातमी वाचून कृती कर.

बातमीचा विषय : ९४ वे अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन, नाशिक अंतर्गत बालकुमार साहित्य मेळावा संपन्न.

बालकुमार सहित्य मेळावा

दि. ५ डिसेंबर, २०२१ : नाशिक – नाशिक येथे ९४ वे अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन नुकतेच संपन्न झाले. या साहित्य संमेलनात प्रथमच बालकांना व्यासपीठ उपलब्ध करून दिले. ४ डिसेंबर, २०२१ रोजी सकाळी १०.०० वाजता सिनेअभिनेते दिलीप प्रभावळकर यांच्या हस्ते बालकुमार साहित्य मेळाव्याचे उद्‌घाटन करण्यात आले.

याप्रसंगी दिलीप प्रभावळकर यांनी बाल-गोपाळांच्या प्रश्नांची खेळीमेळीच्या वातावरणात गप्पा मारत उत्तरे दिली. आपल्या जीवनातील साहित्याचे, कलेचे महत्त्व सांगताना स्व-रचित कथा, कविता कशा सुचत जातात हे गमतीशीर प्रसंगांनी उलगडून सांगितले.

या वेळी १२१ मुलांनी स्व-रचित कविता व १३ मुलांनी कथा सादर केल्या. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष श्री. हुदलीकर सर यांनी प्रमुख पाहुणे दिलीप प्रभावळकर यांचा सत्कार केला व त्यांचे आभार मानले. या वेळी बालकवी श्री. राजेंद्र उगले, श्री. जगताप, श्री. सोमवंशी उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन सौ. छाया लोहकरे यांनी केले.

यानिमित्ताने सर्व बालसाहित्यिकांना सन्मानचिन्ह व प्रशस्तिपत्र देऊन गौरविण्यात आले.

कृती ५ : दिलीप प्रभावळकर यांनी अभिनय केलेल्या दोन चित्रपट/मालिकांची नावे शोध व लिही.

....

....

....

....

कृती ६ : आकृती पूर्ण कर.

ठिकाण
....

उपस्थित बालकवी
....
....
....

बालकुमार साहित्य मेळावा

दिनांक व वेळ
....
....

उद्घाटक पाहुणे
....

कृती ७ : एका उत्कृष्ट छायाचित्रकाराची मुलाखत घेण्यासाठी प्रश्न तयार कर.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

◈ ◈ ◈

११. स्वामी विवेकानंदांची भारतयात्रा

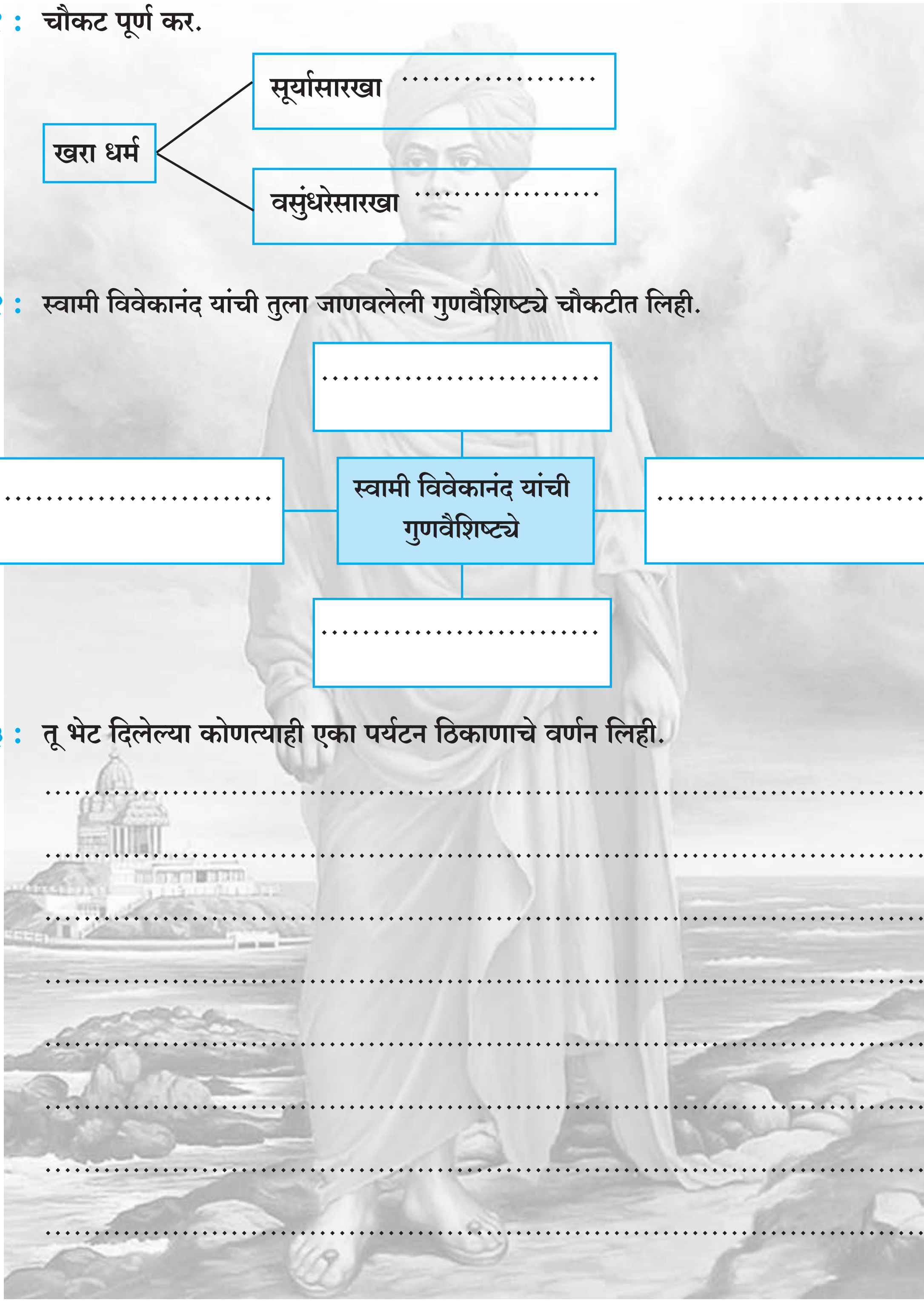

कृती १ : चौकट पूर्ण कर.

खरा धर्म
- सूर्यासारखा ....
- वसुंधरेसारखा ....

कृती २ : स्वामी विवेकानंद यांची तुला जाणवलेली गुणवैशिष्ट्ये चौकटीत लिही.

स्वामी विवेकानंद यांची गुणवैशिष्ट्ये

- ....
- ....
- ....
- ....

कृती ३ : तू भेट दिलेल्या कोणत्याही एका पर्यटन ठिकाणाचे वर्णन लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ४ : तू वाचलेल्या पुस्तकांपैकी तुला आवडलेल्या एका पुस्तकाचे नाव लिही. खालील मुद्द्यांना अनुसरून त्या पुस्तकाविषयी माहिती लिही.

- पुस्तकाचे नाव : ....
- लेखकाचे नाव : ....
- पुस्तकात कशाविषयी माहिती/वर्णन आलेले आहे : ....
- पुस्तकातील तुला आवडलेला प्रसंग किंवा माहिती : ....

....

....

....

कृती ५ : खालील शब्द आहे तसेच लिही.

१) समर्पित : ....

२) फर्लांग : ....

३) सर्वसंग्राहक : ....

४) निष्कांचन : ....

५) शिलाखंड : ....

६) दृष्टिक्षेप : ....

कृती ६ : स्वामी विवेकानंद यांचे चरित्रात्मक पुस्तक मिळव आणि वाच.

◈◈◈

१२. गोधडी

कृती १ : कवितेमध्ये कोणकोणत्या व कोणाच्या कपड्यांचा उपयोग गोधडी शिवण्यासाठी केला आहे असे कवी सांगतो. ते लिही.

....

....

....

....

....

कृती २ : 'गोधडी स्मृतीच्या सुईने शिवलेली असते' म्हणजे काय? ते लिही.

....

....

....

....

....

कृती ३ : खाली दिलेल्या शब्दांचे वर्गीकरण कर.

आपत्काल, वागीश, सदाचार, षण्मास, तन्मय, परमानंद, उल्लंघन, संताप, दुर्जन, संमती, संक्रमण, वाङ्मय.

व्यंजन संधी	अनुनासिक संधी	अनुस्वार/शीर्षबिंदू संधी
....	....	....
....	....	....
....	....	....

कृती ४ : कवयित्री 'शांता शेळके' यांची पैठणी ही कविता आंतरजालाच्या (इंटरनेट) किंवा शिक्षकांच्या मदतीने मिळव, लिही आणि वर्गात वाचन कर.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : गोधडी व पैठणी या कवितेतील साम्य व भेद लिही.

....

....

....

....

....

....

कृती ६ : अ) सूचनेप्रमाणे कृती कर.

१) घरातील व्यक्तींच्या मदतीने तुझ्या जुन्या कपड्यांपासून उपयोगी वस्तू बनव.

२) रंगीत कागद, वर्तमानपत्राचे तुकडे यांपासून कोलाज चित्र तयार कर.

◈◈◈

१३. पाड्यावरचा चहा

कृती १ : अ) वारली समाजातील दोन सणांची माहिती मिळवून वर्गात सांग.

ब) आदिवासी समाजातील सण आणि उत्सव यांची यादी कर.

....

....

....

....

कृती २ : प्रसंग लेखन.

पाठाच्या आधारे कंसात दिलेल्या शब्दांचा अर्थ समजून घे व तुझ्या भाषेत लिही.

(खांड, च्या, गवसलं, गोड, शिवराई, होवी)

....

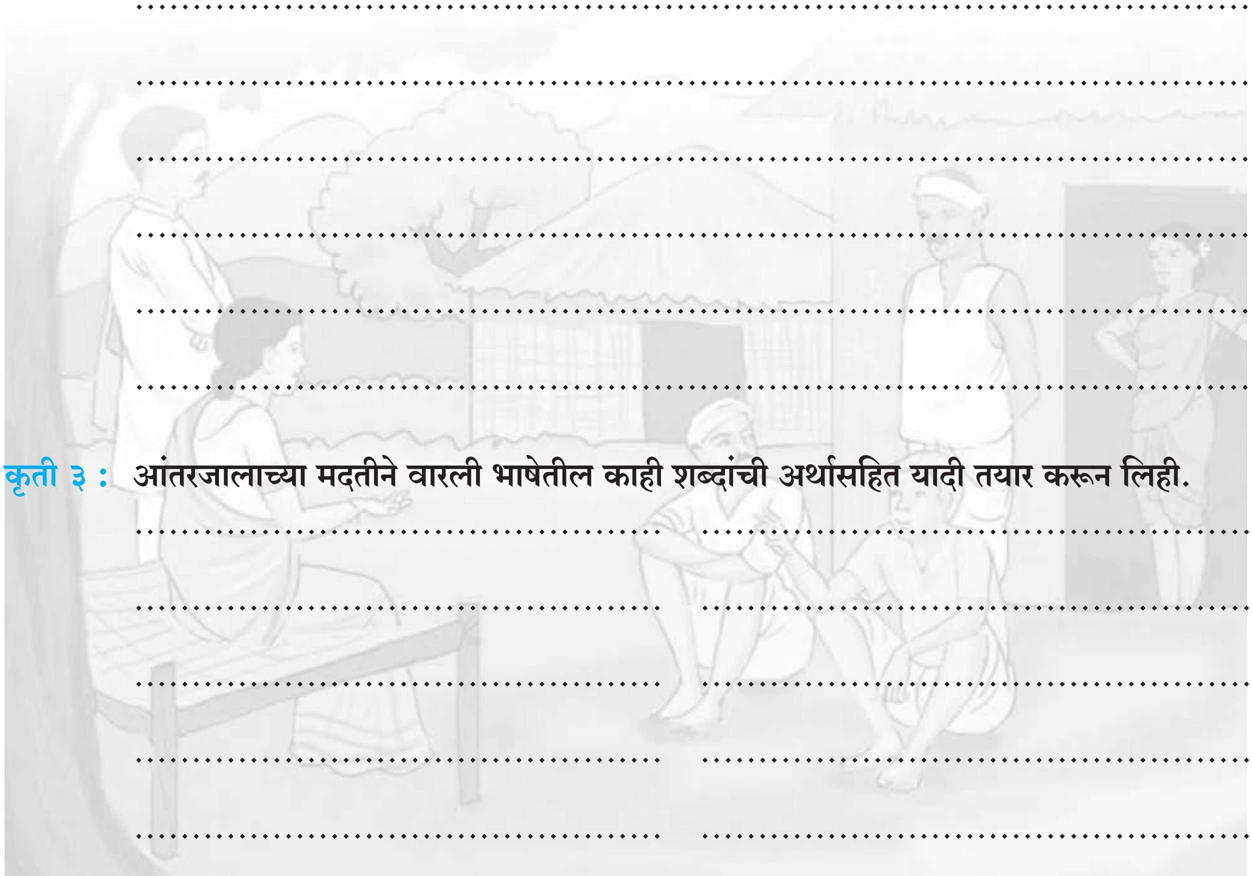

....

....

....

....

....

कृती ३ : आंतरजालाच्या मदतीने वारली भाषेतील काही शब्दांची अर्थासहित यादी तयार करून लिही.

....

....

....

....

....

....

....

कृती ४ : **अ) भेटकार्ड तयार करणे.**

वारली भाषेतील शुभेच्छा संदेश तयार कर व वारली चित्रकलेतील आकारांचा वापर करून भेटकार्डावर सजावट कर.

ब) खाली दिलेल्या वारली शैलीतील चित्राचे वर्णन लिही.

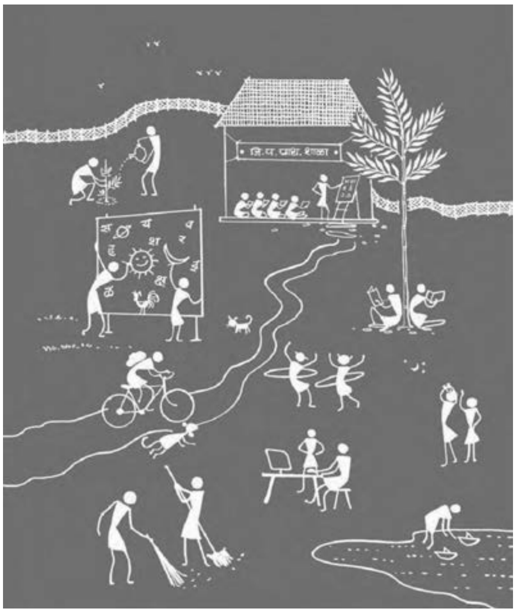

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : **खाली दिलेल्या वाक्यातील अलंकार ओळख.**

१) भाग्यश्रीचे बोलणे जणू वीणेचा झंकार : ....

२) आता उठवू सारे रान, आता पेटवू सारे रान : ....

३) विकासचे अक्षर मोत्यासारखे आहे. : ....

४) सकाळी सातला साखळी सापडली. : ....

◇◇◇

१४. फुलपाखरे

कृती १ : पाठातील प्रसंगाचा तुझ्या शब्दांत ओघतक्ता तयार कर.

रेल्वे थांबणे
↓
....
↓
....
↓
....
↓
लेखकाचे मन आनंदी झाले

कृती २ : फुलपाखरू आणि तुझ्यामध्ये होणाऱ्या संवादाची कल्पना करून, संवाद लेखन कर.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ३ : **निसर्गातील पुढील घटक आपल्याला काय संदेश देतात असे तुला वाटते ते खालील चौकटीत लिही.**

घटक	संदेश
१) खळखळ वाहणारी नदी	....
२) वृक्ष	....
३) झुडूप	....
४) पक्षी	....
५) प्राणी	....

कृती ४ : **चित्रातील कीटकांची नावे व त्यांची वैशिष्ट्ये लिही.**

चित्र	नाव	वैशिष्ट्ये
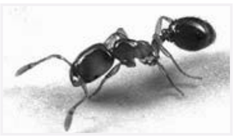	....	....
	....	....
	....	....
	....	....
	....	....

◈◈◈

१५. आळाशी

कृती १ : खालील दिलेल्या कवितेतील ओळींचा अर्थ तुझ्या शब्दांत लिही.

स्वत: राहून उपाशी पोट जगाचं भरतो,
जातो आळाशी होऊन तरी 'आळा' का तुटतो?

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती २ : तुला माहीत असलेल्या कोणत्याही एका शेतकरी गीताच्या चार ओळी लिही.

....

....

....

....

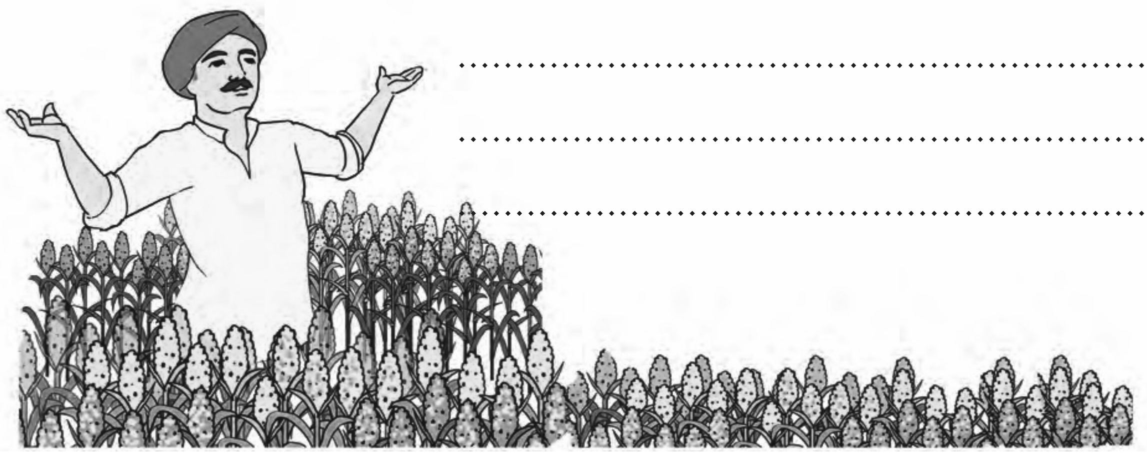

कृती ३ : शिक्षकांच्या मदतीने तुझ्या पाठ्यपुस्तकातील खालील कविता कोणत्या काव्यप्रकारात येतात त्याचे वर्गीकरण कर.

(काव्यप्रकार – देशभक्तीपर गीत, मुक्तछंद, निसर्गकाव्य, पंडितीकाव्य, भावकाव्य)

कवितेचे नाव	काव्यप्रकार
भारत देश महान	....
नव्या युगाचे गाणे	....
असा रंगारी श्रावण	....
विद्याप्रशंसा	....
गोधडी	....
आळाशी	....
अन्नजाल	....
गे मायभू	....

कृती ४ : 'शेतकऱ्याचे जीवन म्हणजे कष्टमय जीवन', याविषयी तुझे मत लिही.

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : आठवडे भाजी बाजारात भाजी विक्रेते व भाजी घेणारे ग्राहक यांच्यासाठी सूचना देणारा सूचनाफलक लिही.

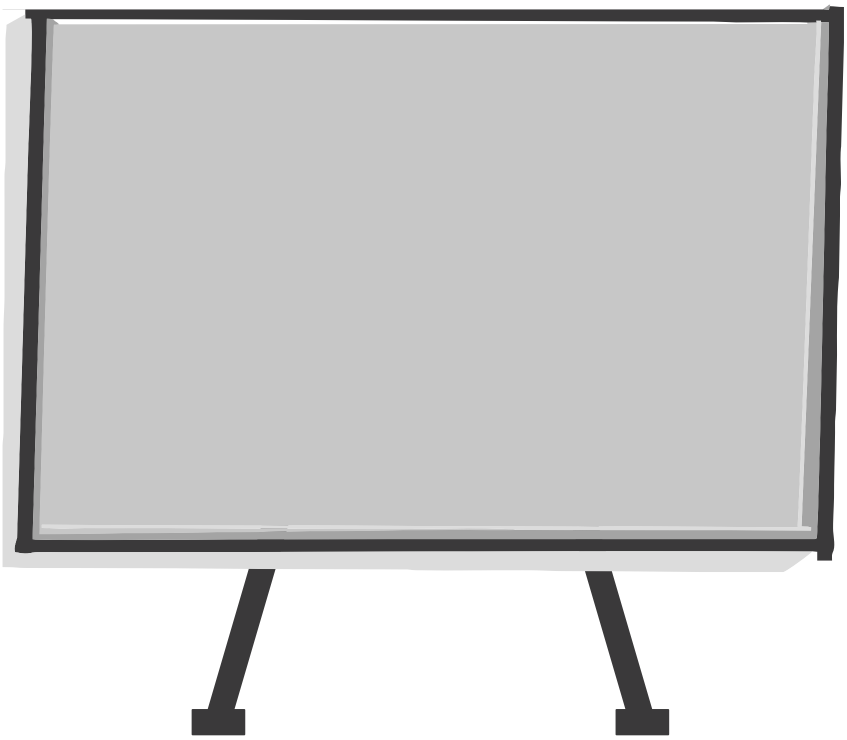

कृती ६ : एकाच शब्दाचे दोन किंवा अधिक अर्थ असतात असे शब्द शोध, लिही आणि त्यांचे दोन अर्थही लिही.

शब्द	अर्थ पहिला	अर्थ दुसरा
१)	....	....
२)	....	....
३)	....	....
४)	....	....

◈◈◈

१६. चोच आणि चारा

कृती १ : पाठात पक्ष्यांच्या चोचीबद्दल आलेली विशेषणे शोध व लिही. (उदा., अणकुचीदार)

....

....

....

कृती २ : अ) 'चोच आणि चारा' या पाठात उल्लेख न आलेल्या पण तुला माहिती असलेल्या पक्ष्यांची नावे व त्यांच्या चोचींची वैशिष्ट्ये एका वाक्यात लिही.

१) ....

२) ....

३) ....

४) ....

ब) निसर्गाचा स्वच्छतादूत म्हणून ओळख असलेल्या 'गिधाड' पक्ष्याविषयी माहिती शोध आणि लिही.

....

....

....

....

कृती ३ : अ) पक्षी निरीक्षणावर आधारित कोणतेही एक पुस्तक मिळव आणि त्यातील माहिती वाचून मित्र-मैत्रिणींना सांग.

ब) तुझ्या शाळेच्या ग्रंथालयातील पक्षी निरीक्षणावर आधारित असलेल्या पुस्तकांची यादी तयार कर.

....

....

....

कृती ४ : तुझ्या परिसरातील पक्ष्यांविषयी अभ्यास असलेल्या व्यक्तीची मुलाखत घेण्यासाठी प्रश्नांची यादी कर.

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : 'मला पंख फुटले तर...' या कल्पनेचा विस्तार कर.

....

....

....

....

....

कृती ६ : खालील सामासिक शब्दांचा विग्रह कर.

अ. क्र.	शब्द	विग्रह	समास प्रकार
१)	घरोघरी	....	....
२)	पंचकोन	....	....
३)	प्रतिदिन	....	....
४)	राजकन्या	....	....

◈◈◈

१७. अन्नजाल

कृती १ : अन्नसाखळी योग्य क्रमाने लिही.

१) भातशेती, साप, गरुड, बेडूक.

....

२) सूक्ष्मजीव, गवत, नाकतोडे, घुबड, उंदीर.

....

३) वाघ, गवत, ससा.

....

४) अळी, बेडूक, गवत, साप.

....

कृती २ : दुर्मीळ होत चाललेल्या वनस्पती, प्राणी आणि पक्ष्यांची प्रत्येकी पाच नावे लिही.

वनस्पती	प्राणी	पक्षी
१)	....	....
२)	....	....
३)	....	....
४)	....	....
५)	....	....

कृती ३ : आधुनिकीकरणाचे पक्ष्यांवर होणारे दुष्परिणाम तुझ्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

....

....

कृती ४ : पुढील प्रकारानुसार तुला माहीत असणाऱ्या प्राण्यांचे, पक्ष्यांचे वर्गीकरण कर.

शाकाहारी	मांसाहारी	मिश्रहारी
१)	....	....
२)	....	....
३)	....	....
४)	....	....

कृती ५ : मनुष्यवस्तीत आलेल्या बिबट्याचे मनोगत तुझ्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

कृती ६ : संत रामदासांनी लिहिलेले 'मनाचे श्लोक' वाच व त्यांपैकी तुला आवडलेला एक श्लोक पुढे लिही.

....

....

....

....

◈◈◈

१८. जलदिंडी

कृती १ : **'वापरा आणि फेका' या पद्धतीला धरून वापरल्या जाणाऱ्या पाच वस्तूंची नावे लिही.**

१) ....

२) ....

३) ....

४) ....

५) ....

कृती २ : **तुझ्या गावातील पाण्याचा स्रोत स्वच्छ ठेवण्यासाठी राबविल्या जाणाऱ्या दोन उपक्रमांची माहिती लिही.**

....

....

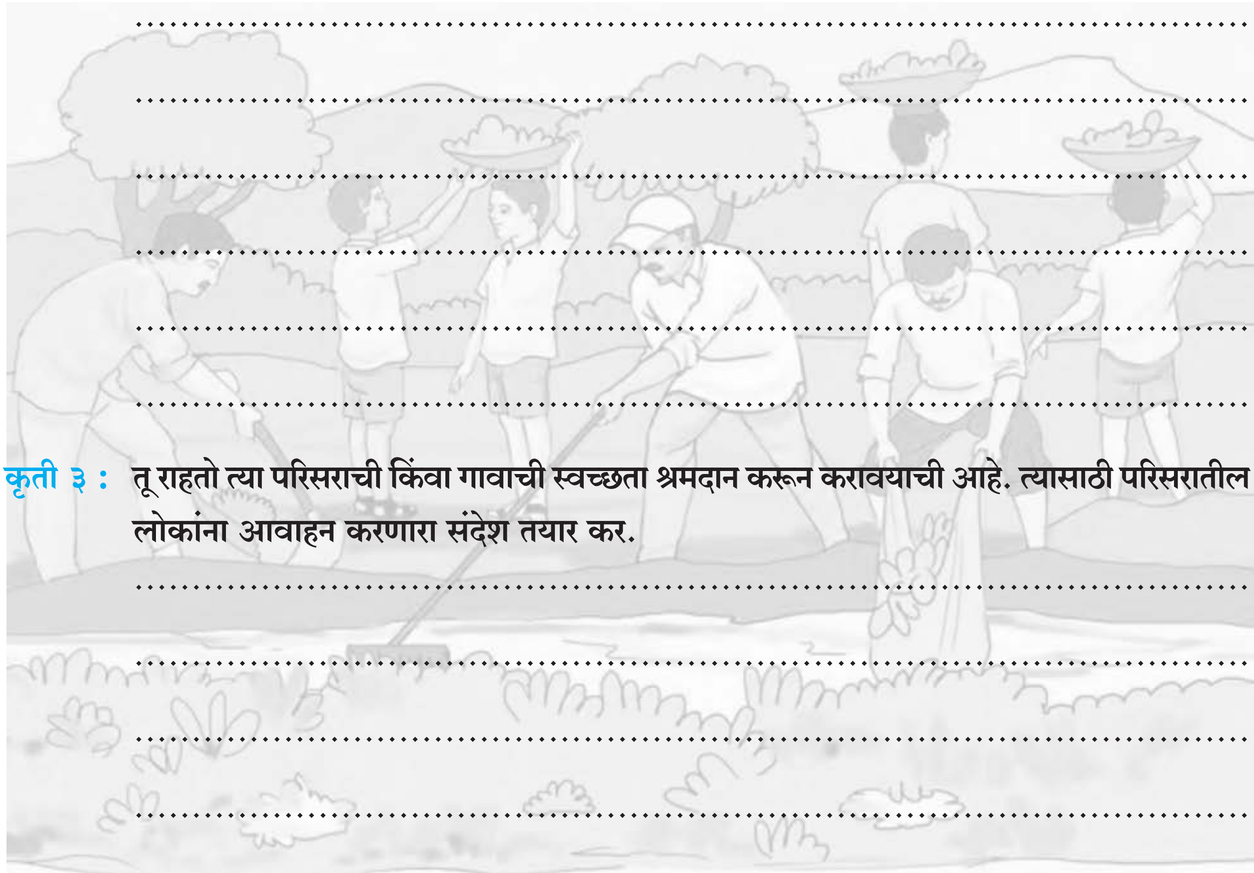

....

....

....

....

....

....

कृती ३ : **तू राहतो त्या परिसराची किंवा गावाची स्वच्छता श्रमदान करून करावयाची आहे. त्यासाठी परिसरातील लोकांना आवाहन करणारा संदेश तयार कर.**

....

....

....

....

कृती ४ : **पाणी प्रदूषणाबद्दल वर्गातील मित्र–मैत्रिणींशी चर्चा करून त्याची कारणे व त्यावरील उपाय यांची यादी करून लिही.**

पाणी प्रदूषणाची कारणे	उपाय
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

कृती ५ : **'पाणी हेच जीवन' याप्रमाणे पाण्याचे महत्त्व सांगणारी पाच घोषवाक्ये तयार करून लिही.**

१) ....

२) ....

३) ....

४) ....

५) ....

कृती ६ : **खालील कृतींचे योग्य कृती आणि अयोग्य कृती यात वर्गीकरण कर.**

१) नदीत सांडपाणी सोडणे. ....

२) नदीत वाढलेली जलपर्णी वेळोवेळी काढणे. ....

३) नदीवर जनावरे धुणे. ....

४) नदीत गप्पी मासे सोडणे. ....

५) नदीत निर्माल्य टाकणे. ....

६) नदीकाठी झाडे लावणे. ....

७) नदीकाठी उद्याने करणे. ....

८) नदीत प्लास्टिक टाकणे. ....

कृती ७ : 'पाणी' या विषयावर एक कविता मिळव आणि लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ८ : खालील तक्ता पूर्ण कर.

अ. क्र.	शब्द	विग्रह	समास प्रकार
१)	मीठभाकर	....	....
२)	नीलकंठ	....	....
३)	राजवाडा	....	....
४)	आमरण	....	....
५)	वक्रतुंड	....	....

१९. गे मायभू

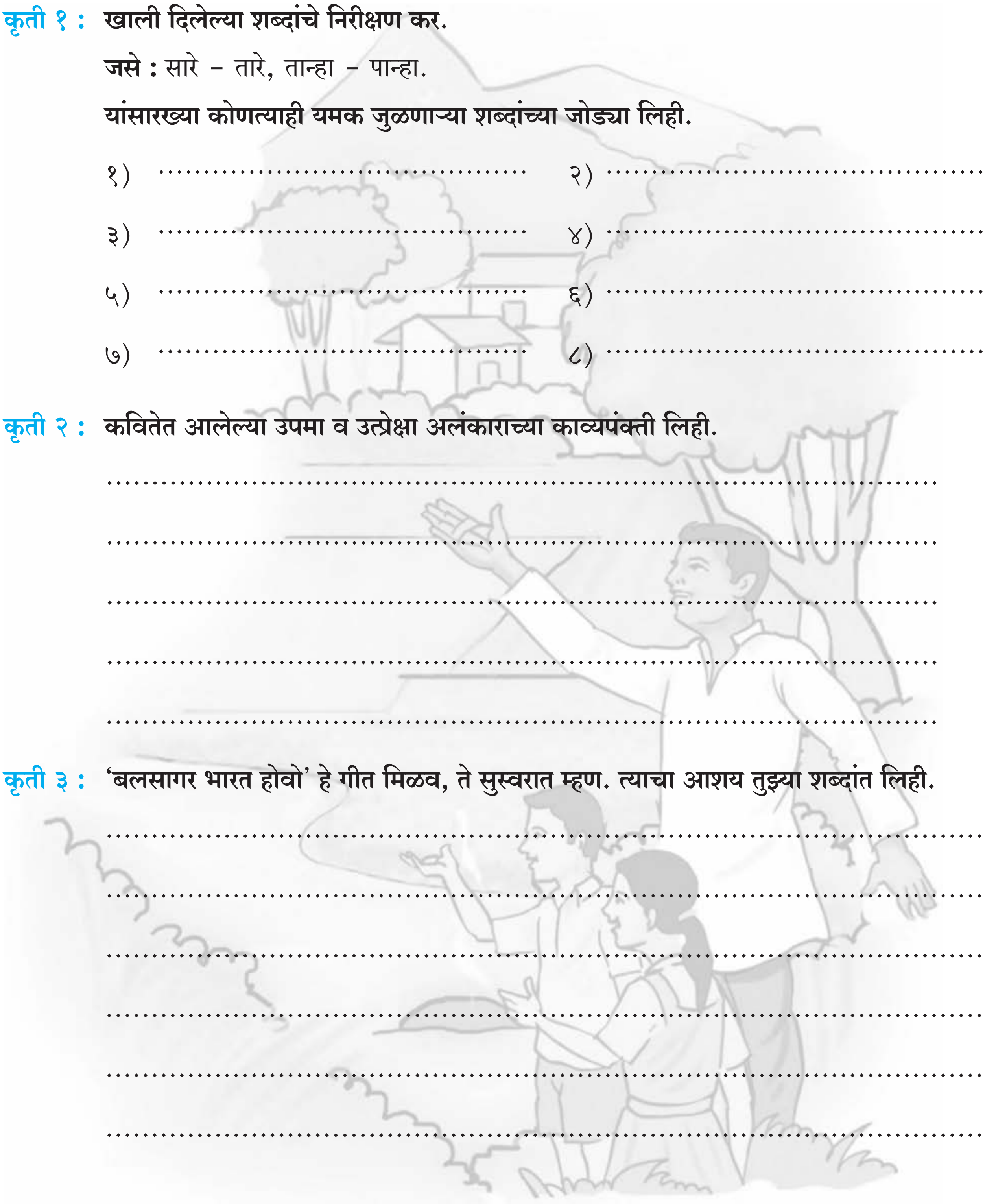

कृती १ : खाली दिलेल्या शब्दांचे निरीक्षण कर.

जसे : सारे – तारे, तान्हा – पान्हा.

यांसारख्या कोणत्याही यमक जुळणाऱ्या शब्दांच्या जोड्या लिही.

१) .... २) ....

३) .... ४) ....

५) .... ६) ....

७) .... ८) ....

कृती २ : कवितेत आलेल्या उपमा व उत्प्रेक्षा अलंकाराच्या काव्यपंक्ती लिही.

....

....

....

....

....

कृती ३ : 'बलसागर भारत होवो' हे गीत मिळव, ते सुस्वरात म्हण. त्याचा आशय तुझ्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

....

....

कृती ४ : **सामान्य माणसाच्या कोणत्या वर्तनातून देशसेवा घडू शकते असे तुला वाटते?**

१) ....

२) ....

३) ....

४) ....

कृती ५ : **कोणत्या क्षेत्रात योगदान देऊन तू देशाचे नाव मोठे करू इच्छितो, ते बाहेरगावी असणाऱ्या वडिलांना पत्राने कळविण्यासाठी पत्रलेखन कर.**

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ६ : **खालील वाक्प्रचारांचा अर्थ समजून घे व त्याचा वाक्यात उपयोग कर.**

१) पांग फेडणे : ....

....

२) जन्मास अर्थ येणे : ....

....

२०. शब्दकोश (स्थूलवाचन)

कृती १ : खाली दिलेल्या शब्दांचे भिन्न अर्थ लिही.

कर : १) .... २) ....

सुमन : १) .... २) ....

हवा : १) .... २) ....

पाठ : १) .... २) ....

कृती २ : तुझ्या व तुझ्या पाच मित्र-मैत्रिणींच्या नावांचा शब्दकोशात असलेला अर्थ शोधून लिही.

....

....

....

....

....

....

कृती ३ : अ) प्रज्ञा, स्वप्निल, सुनीता, छाया, अशोक, राजश्री, अतुल, राजेश या नावांचा अकारविल्हे क्रम लिही.

....

....

कृती ४ : खालील विधाने चूक की बरोबर ते लिही.

१) 'क्ष', 'ज्ञ' यांचा क्रम अकारविल्हे लावताना 'ळ' या शेवटच्या व्यंजनानंतर लावतात.

....

२) शब्दकोशात शब्दांचे अर्थ दिलेले नसतात. ....

३) शब्दकोशात शब्द शोधण्यासाठी त्या शब्दाचे आद्याक्षर विचारात घेणे महत्त्वाचे आहे.

....

४) शब्दकोशामुळे नवीन मजकूर, कविता समजून घेण्यास मदत होते. ....

कृती ५ : भुजंगप्रयात वृत्ताचे लक्षण समजून घेऊन त्या वृत्तातील कोणतेही दोन श्लोक सुस्वरात म्हण.

....

....

....

....

कृती ६ : भुजंगप्रयात, मालिनी व वसंततिलका या अक्षरगणवृत्तांचे प्रत्येकी एक उदाहरण शोध व पुढे लिही.

१) भुजंगप्रयात : ....

....

२) मालिनी : ....

....

३) वसंततिलका : ....

....

कृती ७ : शब्दकोश पाहण्याचा क्रम दर्शविणारा खालील ओघतक्ता पूर्ण कर.

मूळ शब्द वाचणे

↓

....

↓

शब्दकोशात शब्द शोधणे

↓

....

◈ ◈ ◈

२१. संतवाणी

कृती १ : सत्प्रवृत्तीच्या लोकांच्या सहवासाने आयुष्यात होणारा बदल तुझ्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

....

कृती २ : संत तुकारामांनी शब्दांना शस्त्र का म्हटले आहे? ते स्पष्ट कर.

....

....

....

कृती ३ : स्त्री संतांच्या नावांची यादी कर.

१) .... २) ....

३) .... ४) ....

५) .... ६) ....

कृती ४ : ज्या प्रश्नांची उत्तरे खालील शब्द असतील असे प्रश्न तयार कर.

१) गौरव : ....

२) संत : ....

३) धन : ....

४) कृपा : ....

कृती ५ : संत ज्ञानेश्वरांचा 'मोगरा फुलला...' हा अभंग सुवाच्य अक्षरात लिही.

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

श्रेयनामावली

शिकू आनंदे मराठी : विद्यार्थी कृतिपुस्तिका : इयत्ता आठवी

विकसन, लेखन व समीक्षण

अ.क्र.	तज्ज्ञ सदस्यांचे नाव	पद	कार्यालय
१.	डॉ. सीमा प्रभाकर पुसदकर	अधिव्याख्याता	राज्य विज्ञान शिक्षण संस्था तथा प्रादेशिक विद्या प्राधिकरण, नागपूर.
२.	सुनिता शशिकांत गोळे	उपमुख्याध्यापिका	श्री सरस्वती विद्यामंदिर, भांडूप (प.), मुंबई.
३.	डॉ. नंदा विठ्ठल भोर	सहशिक्षक	भैरवनाथ विद्यालय, दोंदे, ता. खेड, जि. पुणे.
४.	प्रज्ञा रोहित देशपांडे	सहशिक्षक	अभिनव विद्यालय (मराठी माध्यम), नळ स्टॉप, कर्वे रोड, पुणे.
५.	अशोक नारायण मार्कंड	सहशिक्षक	न्यू इंग्लिश स्कूल नांदगाव, ता. नांदगाव, जि. नाशिक.
६.	स्वप्निल वसंत सोनार	सहशिक्षक	अनुदानित माध्यमिक आश्रमशाळा वरसुस, ता. साक्री, जि. धुळे.
७.	राजश्री संभाजी विभूते	सहशिक्षक	प्रियदर्शिनी कन्या प्रशाला उमरी, ता. उमरी, जि. नांदेड.
८.	छाया राजाराम लोहकरे	सहशिक्षक	श्रीराम विद्यालय व कनिष्ठ महाविद्यालय, पंचवटी, जि. नाशिक.
९.	अमृता भास्कर कवीश्वर	सहशिक्षक	श्री. डी. डी. बिटको बॉईज हायस्कूल व ज्यु. कॉलेज, जि. नाशिक.
१०.	अतुल रमेशराव पडोळे	सहशिक्षक	जनता गर्ल्स हायस्कूल, शेंदुरजनघाट, ता. वरुड, जि. अमरावती.
११.	सलील वाघमारे	अधीक्षक	समता विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.